

L'ASSOCIACIONISME CULTURAL: LA CONSTRUCCIÓ D'UNA SOCIETAT SOLIDÀRIA I LLIURE

Dijous, 7 de maig de 2015

Teatre de Sarrià

Relator: Pep Montes

CONCLUSIONS

La sociòloga **Marta Rovira** centra l'àmbit de discussió de la jornada aportant dades sobre la realitat de la població nouvinguda a Catalunya i oferint pautes teòriques sobre el paper que juga, de fet o potencialment, la cultura popular i la tradició en la integració dels immigrants. Ens recorda que només un de cada quatre catalans tenen un origen estrictament autòcton, i es pregunta, primer, com s'ha de mantenir la pròpia cultura en aquestes circumstàncies i, en segon lloc, com s'aconsegueix al mateix temps que aquesta preservació sigui compatible, tal com diu l'enunciat de la jornada, amb la construcció d'una societat solidària i lliure.

Fa un ràpid repàs històric al paper que ja jugat a Catalunya la cultura popular com a element de generació de vincles comunitaris i d'identitat i es pregunta com han evolucionat aquests elements en una societat tan diversa com la nostra, caracteritzada per constans aportacions de població forània. Ens fa notar que, en contra del que els tòpics ens podrien dur a creure, la tradició no és estàtica i que és molt canviant, evoluciona influïda pels canvis socials i, per tant, també per l'arribada d'onades migratòries. En la mesura que la cultura popular és essencialment mantinguda i promoguda pel moviment associatiu, es pregunta quin és el paper de les entitats en aquests processos, i recorda que, en termes generals, tenen més predicament entre les classes mitjanes que entre les classes baixes.

Per tot plegat, es demana de quina manera podem incorporar els nous catalans a l'associacionisme cultural i, per respondre a la pregunta, destaca primer un seguit de dificultats objectives i, després, elements facilitadors d'aquests processos. Entre les primeres, esmenta el fet que tot sovint les cultures d'origen dels nouvinguts no veuen el fet associatiu com una necessitat, que quan arriben a Catalunya viuen en cercles socials integrats bàsicament per les persones del seu país d'origen i que, per tant, no tenen una necessitat objectiva d'associar-se. Remarca finalment que els últims fenòmens migratoris són encara molt recents i no tenim perspectiva suficient per avaluar el nivell d'integració assolit.

Entre els elements que faciliten la integració per la via del contacte amb el món associatiu destaca el fet que comptem amb un teixit social vertebrat i amb àmplies xarxes de relació associatives, que hi ha un elevat nivell de col·laboració entre elles, que el contacte amb les entitats facilita la integració a aquells nouvinguts que la destigen i que, en termes generals, la cultura popular genera interès per als nouvinguts. És així com els nouvinguts que entren en contacte amb les entitats troben facilitats per aprendre el català, tenen accés a l'ensenyament i a la salut, entren en contacte amb una xarxa de relació pròpia del país, tenen la possibilitat de sentir-se actors de l'entorn social en què es mouen i accedeixen a la

ciutadania social, és a dir, esdevenen catalans per la via de la participació associativa.

Del conjunt de la intervenció de Marta Rovira en destaquem dues idees molt clares: que **hi ha un model català d'integració**, articulats per tots els elements descrits, i que també per la seva capacitat integradora, **la cultura popular forma part** (o hauria de formar part) **de les polítiques socials**.

Sense entrar en la descripció de les experiències o bones pràctiques presentades durant la jornada, ressaltem de cadascuna d'elles algun element especialment rellevant que en el debat posterior va generar diàleg i va facilitar la formulació d'algunes idees assumides com a conclusions.

Xavier Quinquillà, director de la **Fundació Orfeó Lleidetà**, expressa una idea fonamental quan diu que en l'origen del seu projecte *Enllaç* i del *Consell Participatiu de l'Espai Orfeó* hi ha la necessitat de fer canvis en l'entitat i de "buscar estratègies per sobreviure". Més enllà de l'evident voluntat de prestar un servei a la comunitat, per tant, afirma que una bona política associativa d'integració i interculturalitat és també un mecanisme que pot arribar a ser essencial per a la pervivència i el desenvolupament de les entitats. Molt destacables són també les afirmacions de Quinquillà en el sentit que és essencial per a aquest model d'actuació el treball en xarxa de les diferents entitats d'un territori i que gràcies a aquesta fórmula s'aprofita, es posa en valor i es comparteix l'expertesa i el coneixement especialitzat de cadascú.

Javier Romero, de l'entitat **Segle XXI**, de Premià de Mar, posa en valor, en explicar el projecte *Gegant Martí*, la cooperació entre l'associació i l'administració (l'ajuntament, en aquest cas), i hi afegeix la col·laboració d'una institució privada com l'*Institut Guttmann*. En aquest cas, per tant, la xarxa té també sentit no només entre associacions sinó posant també en relació organitzacions de diferent naturalesa. El *Gegant Martí* és un projecte essencialment integrador, i de la descripció realitzada per Romero, en destaquem una afirmació que ben bé podria convertir-se en una màxima de l'àmbit associatiu: **la cultura popular ha de ser inclusiva per definició; si hi ha exclusió, no és cultura popular**. I remata la seva intervenció fent bona una de les idees destacades per Marta Rovira, quan assegura que gràcies a projectes associatius com el que ell ens presenta, "et sents part de la societat."

En la presentació que fa **Montserrat Morera**, presidenta del **Centre Cultural Sant Vicenç de Sarrià**, s'acumulen les descripcions de múltiples petits projectes de l'entitat que configuren, en conjunt, una determinada filosofia d'actuació. En aquesta multiplicitat de propostes es repeteixen alguns dels valors destacats pels dos projectes que l'han precedida i s'obre el ventall de temàtiques que, sent objecte d'activitat cultural, esdevenen també instruments d'integració i solidaritat. Quan Morera ens diu, genèricament, que l'objectiu de l'entitat és atendre les persones, resumeix la intenció particular de cadascun dels projectes exposats. Es presten serveis gratuïts per a persones o col·lectius amb dificultats econòmiques, es promou el treball intergeneracional en posar en relació infants, joves, gent

gran i famílies, es difonen propostes tecnològiques i es treballen valors i actituds com l'emprenedoria i l'igualtat de gènere. Destaca també, finalment, una bona concertació, en determinats projectes, amb l'administració, en aquest cas amb els serveis tècnics del Districte barceloní en que s'ubica l'entitat.

En el diàleg final de la jornada es recuperen bona part dels elements introduïts tant per Marta Rovira com per les presentacions de les tres bones pràctiques, i es generen consensos gairebé espontanis, de manera que resulta relativament fàcil relacionar un seguit de punts que podrien quedar fixat com a conclusions. Intentem fer-ho breument.

El treball en xarxa

És necessari en termes generals, però la relació i cooperació entre entitats similars o fins i tot de diferents naturalesa resulta especialment valuosa quan es tracta de promoure la integració o la interculturalitat perquè permet acumular coneixements diversos, aprofitar-los de forma cooperativa i posar en valor l'expertesa de cadascun dels integrants de la xarxa.

Evitar l'exclusió

Quan es parla de cultura popular la lluita contra l'exclusió, sigui del tipus que sigui, no és una opció sinó una condició de necessari compliment. Si hi ha exclusió no és cultura popular. Parlem de qualsevol tipus d'exclusió (econòmica, social, cultural, ideològica, religiosa, per raó de gènere, de salut o d'especials circumstàncies físiques o psíquiques).

El paper de l'administració

Sense cap mena de dubte, cal cooperar amb l'administració. Però també hi ha consens sobre el fet que cal evitar tics de l'administració que tot sovint la porten a competir amb les entitats, a suplantar-ne el paper social, a restar-li protagonisme, a condicionar la seva actuació o, directament, a intervenir en excés en la vida associativa. L'administració ha d'acompanyar i facilitar.

La gestió associativa

Tres idees fonamentals: les entitats han de recuperar protagonisme en la vida cultural i social, les entitats han de millorar en la capacitat de gestionar els seus projectes de manera professional i, finalment, les entitats s'han d'empoderar per influir públicament en aquells àmbits que li siguin propis en funció de les seves finalitats.

Objectius transversals per a les entitats de cultura popular

Facilitar l'accés a la cultura al conjunt de la ciutadania i en especial a aquells que tenen dificultats, promoure la relació i el treball intergeneracional, integrar i difondre les expressions culturals i artístiques d'origens diversos i promoure la igualtat de gènere.

Voluntariat i professionalització

L'essència del treball associatiu és voluntari, però per aquesta mateixa raó cal defugir un excés de regulació que hi posi límits o el condicioni, i en cap cas és contradictori amb la professionalització de la gestió a determinat nivell, quan l'exigència tècnica i qualitativa dels projectes ho faci necessari.

Cal revaloritzar la figura del gestor cultural professional en el món associatiu.

La cultura és una primera necessitat

El món associatiu promou una ciutadania culturalment activa, actua com a escola de democràcia i inclusió social i, per tant, refusa la idea de cultura com a luxe i la defensa com a necessitat social de primer ordre.

Relació entre entitats culturals i socials

Es constata que el treball en xarxa que posa en relació entitats del món cultural amb entitats de caire social multiplica el valor i l'eficàcia dels seus projectes i enriqueix la capacitat i projecció de les dues bandes. Es constata igualment que unes i altres no es coneixen prou entre elles i que, en canvi, actuen i treballen de maneres més semblants del que es podria pensar a priori.

Cultura popular i nacionalització

Es constata que la cultura popular (i l'associacionisme com a instrument de cultura) té un efecte nacionalitzador i se'n destaquen els valors positius, perquè facilita la socialització dels nouvinguts, aporta referents compartits i vincles i es converteix en antídoto contra una idea estàtica de la tradició, que està en permanent transformació i evolució.